

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Kuulutetun
kuoleman kronikka

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ

Kuulutetun kuoleman kronikka

KÄSIKIRJOITUKSESTA SUOMENTANUT

MATTI BROTHERUS

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

ESPANJANKIELINEN ALKUTEOS

Crónica de una muerte anunciada

© Gabriel García Márquez 1981, and heirs of Gabriel García Márquez

SUOMENKIELINEN LAITOS © MATTI BROTHERUS JA WSOY 2020

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-44615-7

PAINETTU EU:SSA

VASTALAUSEEKSI Chilen fasistikaappaukselle Gabriel García Márquez ilmoitti julkisuudessa, ettei hän kirjoittaisi riviäkään kaunokirjallista tekstiä niin kauan kuin Pinochet ja kumppanit pysyisivät vallassa. »Minulla on viisi miljoonaa lukijaa Etelä-Amerikassa», hän sanoi. »Pinochetilla ei takuulla ole niin paljon kannattajia.» Seitsemään vuoteen Márquez ei sitten kirjoittanut muuta kuin reportaaseja, milloin Vietnamista, milloin kuubalaisen ihmisen arkielämästä USA:n taloudellisen saaron puristuksessa. Sitten hän totesi lukijakuntansa ja varmasti myös kustantajiansa suureksi helpotukseksi, että kirjoittamalla hän kuitenkin taisteli tehokkaammin maanosansa diktatuureja vastaan.

Kuulutetun kuoleman kronikka ilmestyi keväällä 1981, 1,5 miljoonan kappaleen painoksena, joka on suurin espanjankielisen kaunokirjallisuuden historiassa. Tarina oli pyörinyt kauan kirjailijan mielessä. »Jokaista kirjaani olen kypsyttellyt päässäni ainakin 20 vuotta», García Márquez sanoo. Kronikassa on kysymys suuresta rakkaudesta, kunniasta ja kostosta. Sulhanen palauttaa vasta vihityn vaimonsa tämän vanhemmille, koska tyttö ei ole neitsyt, ja veljet käyvät puhdistamassa sisarensa maineen tappamalla miehen, jonka nimen hylätty vaimo ilmoittaa.

García Márquez asui tuolloin kylässä ja tunsii henkilökohtaisesti draaman näyttelijät. Tapahtuma teki nuoreen Gabrieliin niin voimakkaan vaikutuksen, että siitä johtunut kertomisen

tarve on saattanut olla ratkaiseva hänen ammatinvalinnalleen. Márquez kertoi juttua lukuisille ystävilleen ja myös agentilleen; tämä pillahi joka kerta itkuun, mutta kirjailija ei koskaan päässyt perille siitä, itkikö agentti tarinan surullisuutta vai sitä ettei Márquez pannut sitä paperille.

Noin 15 vuotta rikoksen jälkeen García Márquez palasi kylään haastattelemaan elossa olevia silminnäkijöitä ja asianosaisia. Mutta hänen mielestään tarinasta puuttui vielä »se joku». Kesti jälleen liki 10 vuotta, ennen kuin hän sai kuulla että palapelin viimeinen osa oli loksautanut paikalleen, tarina oli saanut yllättävän ja odottamattoman loppuratkaisun. Vaimonsa hääyönä hylännyt mies oli 23 vuoden jälkeen palannut tämän luo. Márquez palasi vielä kerran kylään, asettui asumaan siihen yksinäisten miesten asuntolaan jossa sulhanenkin oli asunut ja kirjoitti neljätoista viikkoa yhtäjaksoisesti, kuusi tuntia päivässä.

Kirjailija itse pitää kronikkaa helppolukuisena kaunokirjallisenä reportaasina, eräänlaisena nurin päin käännettynä dekarina jolla hän myöntää tavoitelleensa laajaa lukijakuntaa. »Myös hyvä kirjallisuus voi olla populaaria», Márquez sanoo. Ja kronikan julkistamistilaisuudessa hän ilmoitti: »Kirjailijana olen vain lehtimies, joka on oppinut kirjoittamaan paremmin kuin muut.»

Matti Brotherus, 1982

Rakkaus metsästää lennosta.

GIL VICENTE

SINÄ PÄIVÄNÄ KUN Santiago Nasar tapettiin, hän nousi puoli kuudelta aamulla mennäkseen odottamaan laivaa jolla piispa saapuisi. Hän oli nähnyt unta, että hän oli kulkenut hienon tihkusateen vihmomassa viikunapuumetsässä, ja hän oli jo hetkisen ollut onnellinen unessaan, mutta herätessään hän tunsii olevansa yltä päältä linnunpaskassa. »Aina hän näki unta puista», hänen äitinsä Plácida Linero kertoi minulle muistellessaan 27 vuotta myöhemmin tuon murheellisen maanantain tapahtumia. »Edellisellä viikolla hän oli nähnyt unta, että hän oli yksin tinapaperilentokoneessa, joka lensi törmäilemättä mantelipuiden välistä», hän kertoi. Plácida Linero oli hankkinut ansaittua mainetta toisten unien erehtymättömänä tulkitsijana, kunhan ne kerrottiin hänelle ennen aamiaista, mutta hän ei ollut havainnut mitään pahanenteistä kummasakaan näistä unista eikä muissakaan puuaiheisissa unissa, joista hänen poikansa oli kertonut kuolemaansa edeltäneinä aamuina.

Santiago Nasar ei myöskään huomannut ennusmerkkiä. Hän oli nukkunut vähän ja huonosti, riisuutumatta, ja hän heräsi kuparijalustimen jälkimaku kitalaessaan, mutta hän tulkitsi kaiken luonnolliseksi jälkiseuraukseksi häähumusta, joka oli jatkunut yli puolenyön. Ne lukuisat ihmiset, jotka hän tapasi lähdettyään kotoaan kello 6.05, tuntia ennen kuin hänet lahdatiin kuin sika, muistivat hänet hiukan uneliaaksi mutta hyvän-tuuliseksi, ja hän oli ohimennen maininnut kaikille että onpas

komea päivä. Kukaan ei osannut sanoa varmasti tarkoittiko hän säätä. Monilla oli yhtäpitävä muistikuva, että aamu oli ollut kirkas ja banaaniviljelmien läpi oli puhaltanut vilpoisa merituuli eli sää oli ollut sellainen kuin kauniilta helmikuulta sopi siihen aikaan odottaakin. Mutta useimmat olivat sitä mieltä, että sää oli ollut ikävä, että taivas oli ollut harmaa ja matalalla ja seisovasta vedestä oli noussut pistävä löyhkä ja että onnettomuuden hetkellä oli sataa tihuttanut samanlaista hienoa sadetta kuin Santiago Nasarin näkemän unen metsässä. Minä olin toipumassa häähumusta María Alejandrina Cervantesin apostolisessa sylissä ja töin tuskin heräsin hälytystä kalkattavien kellojen pauhuun, koska arvelin että niitä soitettiin piispan kunniaksi.

Santiago Nasar puki ylleen tärkkäämättömät valkoiset pel-lavahousut ja paidan, samanlaiset kuin ne jotka hänellä oli ollut yllään edellisenä päivänä häissä. Se oli hänen juhla-asunsa. Ellei piispa olisi ollut tulossa hän olisi pukeutunut khakipukuun ja ratsastussaappaisiin, joissa hän maanantaisin lähti *El Divino Rostroon*, isältään perimälleen karjatilalle jota hän hoiti sangen järkevästi joskaan ei kovin hyvällä onnella. Vuorilla hänellä oli vyöllään 357 Magnum, jonka teräsvaippaiset luodit pysyivät hänen mukaansa halkaisemaan hevosen vatsan. Pyynnemetsästyksen hän otti mukaansa myös opetetut haukkansa. Kaapissa hänellä oli lisäksi 30.06 Mannlicher-Schönauer-kivääri, 300 Holland Magnum -kivääri, kaksi kertaa suurentavalla kiikaritähtäimellä varustettu 22 Hornet ja automaattinen Winchester. Hän nukkui aina kuten hänen isänsä oli nukkunut, ase piilotettuna tyynyliinaan, mutta sinä aamuna ennen lähtöään talosta hän otti patruunat pois ja pisti aseensa yöpöydän laatikoon. »Hän ei koskaan pitänyt sitä ladattuna», hänen

äitinsä sanoi minulle. Minä tiesin sen ja tiesin lisäksi, että hän piti aseita yhdessä paikassa ja piilotti panokset aivan toisaalle, jottei kenellekään tulisi vahingossakaan kiusausta ladata niitä talon sisällä. Se oli viisas tapa, jonka hänen isänsä oli vakiinnuttanut siitä aamusta lähtien, kun palvelijatar oli pudistanut tyynyä liinasta ja pistooli oli lauennut kolahtaessaan lattiaan ja luoti oli hajottanut huoneen kaapin, puhkaissut salin seinän, lävistänyt sotatannerten jyrinällä naapuritalon ruokasalin ja murentanut kipsipölyksi luonnollisen kokoisen pyhimyksen torin vastalaidalla sijaitsevan kirkon pääalttarilla. Santiago Nasar, joka oli siihen aikaan vielä lapsi, ei koskaan unohtanut tuon kommelluksen opetusta.

Viimeiseksi kuvaksi äidille jäi pojastaan hetki jolloin tämä pistäytyi makuuhuoneessa. Santiago Nasar oli herättänyt hänet hamuillessaan aspiriinia kylpyhuoneen lääkekaapista, ja Plácida Linero oli sytyttänyt valon ja nähnyt poikansa ilmestyvän oviaukkoon vesilasi kädessä, ja tämä kuva painui lähtemättömästi hänen mieleensä. Santiago Nasar kertoi silloin äidilleen unensa, mutta tämä ei ollut kiinnittänyt huomiota puihin.

– Lintu-unet merkitsevät aina hyvää terveyttä, äiti sanoi.

Hän näki poikansa samasta riippumatosta ja samassa asennossa, jossa hän makasi vanhuuden viimeisten valojen riuduttamana, kun palasin tuohon unohdettuun kylään kootakseni lukemattomiin sirpaleihin särkynyttä muistin peiliä. Hän joten kuten erotti hahmot päivänvalossa, ja hänellä oli ohimoillaan rohdoskasvien lehtiä ikuisen päänsärkyyn, jonka hän sai pojaltaan kun tämä viimeisen kerran käväisi hänen makuuhuoneessaan. Hän makasi kyljellään ja tarttui riippumaton päätynaruihin noustakseen istumaan, ja hämärässä leijui kastealtaan tuoksu joka oli yllättänyt minut rikospäivän aamuna.

Kun astuin ovelle, hän sekoitti minut ensin Santiago Nasarin muistoon. »Siinä hän seiso!» hän sanoi minulle. »Hänellä oli päällään valkoinen pellavapuku, joka oli pesty pelkällä vedellä, sillä hän oli niin herkkäihoinen ettei kestänyt edes tärkin natiinaa.» Hän istui pitkän tovin riippumatossa pureksien litukan siemeniä, kunnes harhakuva takaisin tulleesta pojasta oli häipynt. Sitten hän huokaisi: »Hän oli elämäni mies.»

Minä näin hänet hänen äitinsä silmin. Hän oli täyttänyt kaksikymmentäyksi vuotta tammikuun viimeisellä viikolla, hän oli solakka ja kalpea ja hänellä oli isänsä arabialaiset luomet ja kähärä tukka. Hän oli ainoa lapsi järkiavioliitosta, jossa ei ollut koettu ainuttakaan onnen hetkeä, mutta hän vaikutti onnelliselta isänsä kanssa, kunnes tämä oli yllättäen kuollut kolme vuotta aiemmin, ja hän vaikutti yhä onnelliselta yksinäisen äitinsä kanssa siihen maanantaihin saakka jolloin hän kuoli. Äidiltään hän oli perinyt vaiston. Isältään hän oli oppinut jo pienenä tuliaseiden käsittelyn, rakkauden hevoisiin ja metsästyshaukkojen koulutuksen, mutta myös rohkeuden ja varovaisuuden arvokkaat taidot. He puhuivat keskenään arabiaa, mutta eivät Plácida Lineron edessä, jottei tämä olisi tuntenut itseään ulkopuoliseksi. Heidän ei nähty koskaan kantavan asetta kylässä, ja metsästyshaukkansakin he toivat vain kerran antaakseen näytöksen hyväntekeväisyysmyyjäisissä. Isän kuoleman takia Santiago Nasar oli joutunut jättämään opintonsa lukion päätyttyä ryhtyäkseen hoitamaan sukutilaa. Luonnoltaan hän oli iloinen, sopuisa ja lämminsydäminen.

Sinä päivänä kun hänet tapettiin, hänen äitinsä luuli hänen erehtyneen päivästä nähdessään hänet valkoisessa asussaan. »Huomautin hänelle että oli maanantai», hän kertoi minulle. Mutta Santiago Nasar selitti sonnustautuneensa juhla-asuun

siltä varalta, että saisi tilaisuuden suudella piispan sormusta. Plácida Linero ei vaikuttanut lainkaan kiinnostuneelta.

– Ei hän edes nouse laivasta, hän sanoi. – Hän antaa muodon vuoksi siunauksensa kuten aina, ja lähtee takaisin sinne mistä tulikin. Hän inhoaa tätä kylää.

Santiago Nasar tiesi että näin oli, mutta kirkon juhlamenot kiehtoivat häntä vastustamattomasti. »Se on kuin elokuvissa», hän sanoi minulle joskus. Sitä vastoin hänen äitiään ei kiinnostanut mikään muu piispan vierailussa kuin se, ettei hänen poikansa kastuisi sateessa, sillä hän oli kuullut tämän aivastavan nukkuessaan. Hän neuvoi poikaansa ottamaan sateenvarjon mukaan, mutta tämä vilkutti vain hyvästiksi ja poistui huoneesta. Se oli viimeinen kerta kun hän näki poikansa.

Keittäjä Victoria Guzmán oli varma, ettei sinä päivänä ollut satanut, eikä koko helmikuussakaan. »Päinvastoin», hän sanoi minulle käydessäni tapaamassa häntä vähän ennen hänen kuolemaansa. »Aurinko porotti varhemmin kuin elokuussa.» Hän paloitteli kolmea jänistä lounaaksi läähättävien koirien ympäröimänä, kun Santiago Nasar astui keittiöön. »Herätessään hän näytti aina huonosti nukkuneelta», Victoria Guzmán muisteli rakkautta tuntematta. Hänen tyttärensä Divina Flor, joka vasta alkoi puhjeta kukkaan, toi Santiago Nasarille kupin sokeritonta kahvia, jossa oli tilkkanen rommiviinaa, kuten aina maanantaisin, auttaakseen tätä kestäämään aamupohmelonsa. Suunnaton keittiö tuhisevine tulineen ja orrella nuokkuvine kanoineen hengitti hiljaa. Santiago Nasar pureksi toisen aspiriinin ja istuutui juomaan kahviaan verkkaisin elein, miettien itseksensä, kääntämättä katsettaan naisista, jotka puhdistivat jäniksiä uunin reunalla. Iästään huolimatta Victoria Guzmán oli säilynyt tomerana. Tyttö, joka oli vielä hieman villi, tuntui tikahtu-

van rauhastensa kihinään. Santiago Nasar tarttui Divina Floria ranteesta, kun tämä tuli hakemaan tyhjää kuppia.

– Sinut olisi jo aika kesyttää, hän sanoi.

Victoria Guzmán näytti hänelle veren tahrimaa veistä.

– Päästä irti, kutri, hän käski vakavissaan. – Siitä kaivosta sinä et juo minun eläessäni.

Hän oli joutunut Ibrahim Nasarin viettelemäksi kukkeimmassa nuoruudessaan. Mies oli lempinyt häntä useita vuosia salaa maatilan talleissa ja oli tuonut hänet palvelijattareksi taloonsa, kun intohimo oli sammunut. Divina Flor, joka oli tuoreemman aviomiehen tytär, tiesi olevansa määrätty Santiago Nasarin salavuoteeseen, ja tuo ajatus kauhistutti häntä etukäteen. »Sellaista miestä ei ole sen koommin syntynyt», hän sanoi minulle lihavana ja alakuloisena, toisista rakkauksista syntyneiden lasten ympäröimänä. »Samankaltainen kuin isänsä», tokaisi hänelle Victoria Guzmán. »Pelkkä paska.» Mutta Victoria Guzmán ei voinut välttää kammon puistatusta muistaessaan, kuinka Santiago Nasar kauhistui, kun hän kiskaisi yhdellä repäisyllä jäniksen sisukset ja heitti höyryävät suolet koirille.

– Älä ole noin raaka, Santiago Nasar sanoi. – Kuvittele että se olisi ihminen.

Victoria Guzmánilta meni liki kaksikymmentä vuotta, ennen kuin hän tajusi, että turvattomien eläinten tappamiseen tottunut mies saattoi äkkiä ilmaista niin suurta inhoa. »Herranjumala», hän huudahti säikähtyneenä, »se oli sittenkin ilmestys!» Rikosaamuna hän kihisi siinä määrin patoutunutta raivoa, että hän jatkoi koirien ruokkimista jänisten sisuksilla pelkästään pilatakseen Santiago Nasarin aamiaisen. Niissä puuhissa he olivat, kun koko kylä heräsi piispaa tuovan höyrylaivan korviahuumaavaan törähdykseen.

»Pieni mestariteos.»

– SAN FRANCISCO CHRONICLE

»Aistikkaan riipaiseva.»

– THE NEW YORK TIMES REVIEW OF BOOKS

Pienessä kylässä Karibian rannikolla on tanssittu mahtipontiset häät, mutta jo hääyön varhaisina tunteina sulhanen palauttaa morsiamen tämän vanhempien kotiin väittäen, ettei tyttö ollut koskematon. Morsiamen raivostuneet veljet pakottavat tytön kertomaan, kuka häneen on ennen aviovuodetta kajonnut: niin on sinetöity Santiago Nasarin kohtalo.

Veljet lähtevät siantappoveitset käsissään etsimään Santiago Nasaria. Pian kylässä ei ole ketään, joka ei tietäisi murhasta ennen sen tapahtumista – eikä ketään, joka haluaisi puuttua asioiden kulkuun.

www.wsoy.fi

84.2

ISBN 978-951-0-44615-7